

FORENINGEN NORDEN

Medlemsblad for Foreningen Norden Fredensborg
Nr. 78 juni 2021

fredensborg.foreningen-norden.dk

Formandens klumme

Arnoldis skulptur Oktober 1943

I forrige nummer bragte vi en artikel om det samarbejde, der var over Øresund mellem danske og svenske modstandsfolk under 2. verdenskrig.

Tusindvis af jøder og andre på flugt fra nazisterne blev sejlet over Sundet og modtaget og bragt i sikkerhed af svenske politifolk og fiskere.

Til minde om redningsaktionen af de danske jøder i oktober 1943 har Per Arnoldi skabt en fin og enkel skulptur, som nu er placeret på Peter Mads Strand i Humlebæk.

På befrielsesdagen den 5. maj indviede Dronning Margrethe sammen med borgmester Thomas Lykke Pedersen, kulturudvalgsformand Ulla Hardy og Per Arnoldi den smukke skulptur, der består af en sokkel af lys granit og en båd af sort diabas.

Til stede ved indvielsen var også Per Stig Møller, Bo Lidegaard, Bent Melchior og den tidligere ambassadør Ole Philipson, der selv som barn tog turen over Sundet.

Peter Mads Strand ligger lige syd for Sletten Havn, hvorfra mange af bådene sejlede, og det nærliggende Slettenhus, der dengang hed Hotel Gylfe, hvor mange blev huset inden turen til Sverige. Jeg synes, vi med skulpturen har fået et meget smukt minde om danskernes indsats under de mørke år.

Udgivet af Foreningen Norden
Fredensborg lokalafdeling
norden.fredensborg@gmail.com

cvr 32709745

Redaktion: Bestyrelsen

Ansvarshavende redaktør:

Lisa Juhler

Oplag: 125 eksemplarer

Forsidefoto: Per Arnoldis skulptur

Oktober 1943 på Peter Mads Strand i
Humlebæk

Fotograf : Lisa Juhler

Foreningen Nordens bestyrelse:

Lisa Juhler, Axel Møllers vej 4,

3490 Kvistgård ☎ 2251 0829

Dorte Demant, Baunebjergvej 214

3050 Humlebæk ☎ 2097 8126

Jan Hellen, Bygvænget 826

2980 Kokkedal ☎ 4016 5105

Ina Laursen, Baunebjergvej 15 C

3050 Humlebæk ☎ 4919 1274

Bjørn Sandberg, Hvedevænget 48,

2980 Kokkedal ☎ 6130 2980

Kontingent:

Personligt medlemsskab: 295 kr.

Husstandsmedlemsskab: 390 kr.

Pensionist: 195 kr.

Pensionistpar: 240kr.

Skolemedlemsskab: 495 kr.

Biblioteksmedlemsskab: 395 kr.

Nordisk Gæstebud

Jeg ved ikke hvor mange af vore medlemmer, der fulgte opfordringen. Selv benyttede jeg påsken til, at servere ålandspandekage med sveskemos og flødeskum for familien.

Pandemien har gjort besøg af børn og børnebørn til en sjælden foreteelse, så det skulle helst fejres.

Det synes jeg godt den ålandske specialitet kan leve op til.

Risengrøden i dejen gør kagen blød, fugtig og velsmagende.

Jeg gentog succesen ved et bestyrelsesmøde.

Jeg kan hilse og sige, at kagen kan anbefales. LJ

Kommende arrangementer

Tirsdag den 8. Juni kl. 14.00 i Humle Bio, Humlebæk Strandvej 100

Forevisning af filmen TOVE om forfatter og tegner Tove Jansson

”TOVE var Finlands Oscar-bidrag og åbningsfilm på Göteborg Filmfestival 2021. Tove Jansson er kendt i hele verden for de folkekære mumitrolde og deres magiske univers. I det biografiske drama Tove følger vi den unge billedkunstner i efterkrigstidens Helsinki, hvor hun kæmper for at bryde fri af sin berømte faders skygge og skabe sin egen kunst.

I kunstnermiljøet møder hun den frisindede politiker Atos Wirtanen, som hun forelsker sig i, men Jansson drages også af den kvindelige teaterinstruktør Vivica Bandler, der, på trods af Janssons egen tvivl, tror på at mumitroldene er noget helt unikt.” Citat fra Filmporten.dk

Rollen som Tove spilles suverænt af svensk-finske Alma Pöysti

**Torsdag den 17. Juni kl. 19.00 på Humlebæk Bibliotek
Generalforsamling**

kl.20.00 Kurt L. Frederiksen fortæller om eventyreren Jørgen Jürgensen

Denne danske fribytter er stort set skrevet ud af danmarkshistorien, men er til gengæld berømt så fjerne steder som Island, Australien og Tasmanien. Han blev kaperkaptajn under Englands-krigene, fængslet, siden jordomsejler, sælfanger, selvudnævnt konge over Island, skrev verdens første frie forfatning, overværede slaget ved Waterloo, førte samtaler med Goethe, dødsdømt, deporteret, opdagelsesrejsende – forfatter og filosof. Blot kunne han ikke holde sammen på det hele og døde på Tasmanien.

Dette foredrag fortæller historien denne skikkelse, der levede fra 1784 til 1841. Samtidig fortæller det også om romanens tilblivelse, der undervejs blev næsten lige så farverig som hovedpersonens liv.

Onsdag den 25. august kl. 8-16

Udflugt til Sorø

Vores bus tager os til Sorø, hvor vi skal besøge klosterkirken, akademiet og sejle en tur på Sorø Sø. Frokosten indtages vi i en lokal restaurant. I vil høre mere om turen, pris og tilmelding ved generalforsamlingen. Læs mere om Sorø på s.8

Fredag den 1. Oktober kl. i Kulturstationen v. Humlebæk Station Koncert med folkemusikgruppen Phønix

I samarbejde med Kulturstationen afholder vi koncert med det populære band Phønix.

Phønix bygger sin musik på de danske/nordiske rødder med sangtraditionen i fokus. Resultatet er en nutidig folkemusik, der både peger tilbage og fremad.

Bandets unikke lydunivers har ført dem rundt i store dele af verden, på store festivaler og små scener. Bandet består af Karen Mose (Vokal og Keys), Anja Præst (Basklarinet og Klarinet), Jesper Vinther (Harmonika) og Jesper Falch (Percussion).

Læs mere om billetpris og køb i næste blad.

Arnarulunnguaq – kvinde på slæderejse

Her i disse coronatider, har der været tid til, at få mange forskellige digitale oplevelser. Podcasts er blevet meget populære og mange aviser, forlag, institutioner og biblioteker producerer spændende lytte-oplevelser.

Historikeren Gry Jexen har skabt en podcast-serie *Kvinde kend din historie*, hvor hun portrætterer danske kvinder, som de færreste har hørt om, men som har ydet et vigtigt bidrag til vores historie og derfor fortjener, at blive medtaget i vores Danmarkshistorie.

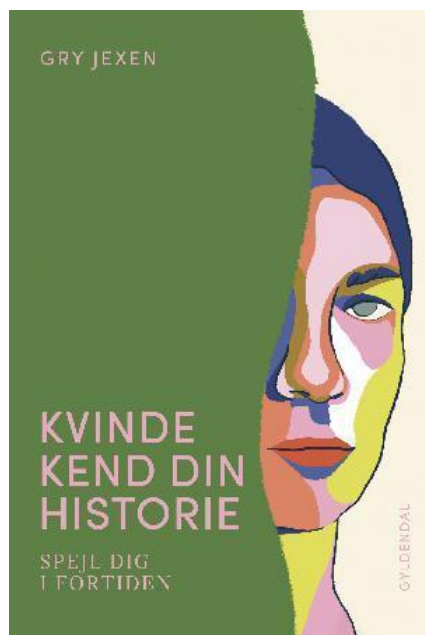
I episode 9 handler det om Arnarulunnguaq Peary.

Flere kunstnere har også været optaget af Arnarulunnguaq. Hun har blandt andet lagt ansigt til et grønlandsk frimærke af kunstneren Jens Rosing. Aqqaluk Lyngé skrev digtet *Det lille kvindemenneske* i sin digtsamling *Til hæder og ære fra 1982*, hvor han efterlyste mere hæder til Arnarulunnguaq.

Arnarulunnguaq Peary (1896-1933) gennemførte som den første kvinde en slæderejse fra Grønland til Stillehavet sammen med polarforskeren Knud Rasmussen.

Hun var med på den 5. Thuleekspedition, der varede i 3 år, fordi hun kunne lave mad under ekstreme forhold. Hun var en dygtig syerske og ekspert i at vedligeholde skindtøj. Det var kundskaber, der var livsvigtige under de meget barske forhold. Uden ordentlig mad og tøj kunne en sådan ekspedition ikke gennemføres.

I 1921, da Knud Rasmussen begyndte ekspeditionen, deltog Arnarulunnguaq sammen med sin mand, fangeren Iggiannnguaq. Lige før ekspeditionens afrejse fra Nuuk døde Iggiannnguaq af lungebetændelse, og Arnarulunnguaq blev spurgt om hun ville rejse hjem, eller deltage i ekspeditionen. Hun svarede at ”før var det jer, der havde brug for mig, nu er det mig, der har brug for jer.”

Gry Jexen fortæller hendes historie i samtale med Ivalo Olsvig, som er cand. mag i Grønlandske og Arktiske Studier. Ivalo har netop skrevet et speciale om Arnarulunnguaq, selvom det ikke er meget man ved om den stille og tænksomme kvinde.

Knud Rasmussen beskrev hende således: Så udholdende og modig som nogen mand. LJ

I kan læse om Arnarulunnguaq i Gry Jexen: Kvinde kend din historie. Gyldendal, 2021. 336 s.

Podcasten kan findes i Podimo og Podcasts

Marie Hammer – Kvinden der samlede verden

En anden kvinde, der var med Knud Rasmussen på ekspedition, var zoologen Marie Hammer.

Marie (1907-2002 f. Jørgensen) voksede op på en gård i Nivå. Hun blev student fra Rungsted Statsskole og læste derefter zoologi. I 1931 foretog hun sammen med C. H. Bornebusch en rejse til Island for at studere jordbundens mikrofauna, der var et helt nyt forskningsfelt. Hun rejste Island rundt sammen med sin tvillingsøster Aase, og sammen udgav de bogen *Island Rundt* i 1935.

I 1932 fik hun sin magisterkonferens og i 1933 henvendte hun sig til Knud Rasmussen. Han var ved at planlægge sin 7. Thuleekspedition til Østgrønland og Marie ville meget gerne med for at studere mikrofaunaen og lave sammenlignende studier. Til sin store overraskelse sagde han ja til hendes deltagelse.

Her var hun også med ved optagelsen af *Palos Brudfærd*, som Knud Rasmussen havde skrevet manuskriptet til.

I 1936 giftede hun sig med magisterkollegaen Ole Hammer.

Hendes disputats *Studies on the oribatids and collemboles of Greenland* kom i 1944.

I mange år rejste Marie Hammer rundt i verden og studerede de små mosmider. Hun havde ikke fast ansættelse og måtte selv skaffe fondsmidler til sine studier og rejser. På trods af dette samt familie med 4 børn, lykkedes det hende at rejse Jorden rundt for at bevise sin teori.

At Jorden engang havde bestået af et stort sammenhængende kontinent.

På en afsides eng i Argentinas højland gjorde hun en sensationel opdagelse, en mosmide her viste sig senere at være helt identisk med individer fra kolde kilder i bl.a. Lapland og Rold Skov. Forklaringen måtte være, at arten har overlevet uændret siden det samlede urkontinents dage for mere end 200 mio. år siden.

Sammen med J.A. Wallwork udgav hun i 1979 afhandlingen *A Review of the World Distribution of oribatid mites in Relation to Continental Drift*, der argumenterer for sammenhæng mellem de knap 700 kendte slægters udbredelse og fastlandenes bevægelser gennem de sidste 200 mio. år.

I 1981 udgav hun bogen *Forsker i fem verdensdele*, hvor hun fortæller om rejser, mosmider og mødet med mennesker.

Marie Hammer og hendes mand købte i 1961 en faldefærdig bondegård på Langstrupvej 1 i Fredensborg og skabte her en stor, paradisisk have med sjældne træer og urter. LJ

Man kan læse mere om Marie Hammer i

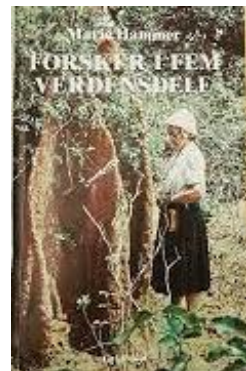
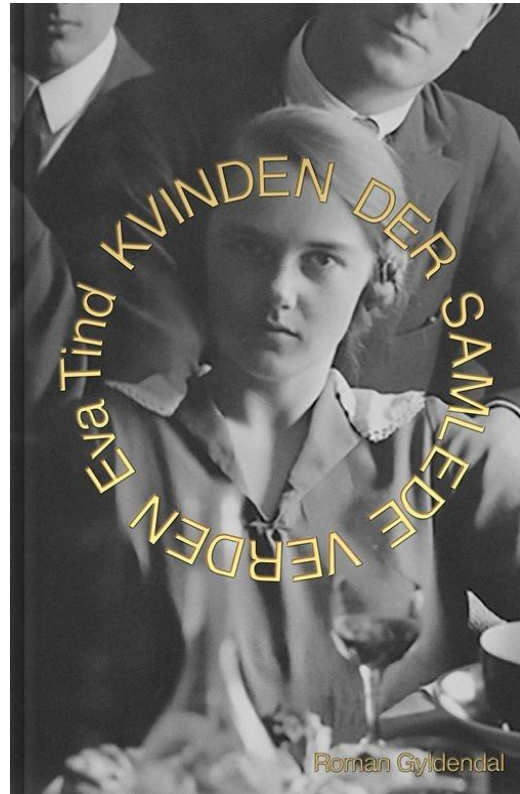
Eva Tind: Marie Hammer – Kvinden der samlede verden. Gyldendal, 2021. 438 s.

Marie Hammer: Forsker i fem verdensdele. Gyldendal, 1981. 210 s

Aase Jørgensen og Marie Jørgensen: Island rundt. 1935. 132 s.

Palos brudfærd. Spillefilm af Knud Rasmussen og Friedrich Dalsheim. 1934. 90 min.

Kan ses på Filmstriben.

Kampen om Grønland

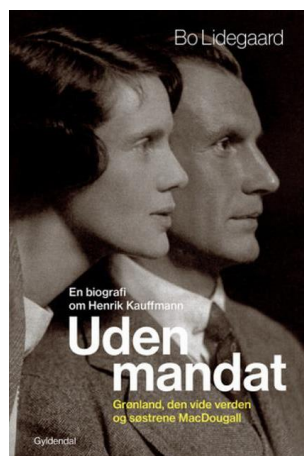
Var Henrik Kaufmann helt eller skurk?

Grønland er meget aktuel i den internationale politik. I april 2020 præsenterede USA's ambassadør i Danmark, Carla Sands, en pakke med økonomisk støtte fra USA til Grønland. Rusland opruster og er meget aktive i det arktiske område og kineserne bejler og ønsker endnu mere adgang til landets ressourcer. For nylig har den amerikanske udenrigsminister Anthony Blinken holdt møder med Danmark, Færøerne og Grønland og i Arktisk Råd. Amerikanerne vil øge deres tilstedeværelse i Grønland, og der er nu en grønlandsk ambassade i Washington og et amerikansk konsulat i Nuuk er genetableret.

I filmen *Vores mand i Amerika*, kan man se, at Grønland har haft stor strategisk betydning i snart 100 år. Det store land med den lille befolkning har siden anden verdenskrig været ombejlet af stormagterne.

Grønlands strategiske placering mellem krigsmagterne blev udnyttet af Danmarks ambassadør i USA, Henrik Kaufmann, da Danmark blev besat. Populært sagt solgte Kaufmann Grønland til USA for penge og beskyttelse – dog med den betingelse, at aftalen kun gjaldt til krigens afslutning. Kaufmann blev først opfattet som forræder, senere som manden, der reddede Danmarks omdømme,

Hele den spændende historie kan man læse i Bo Lidegaards biograf *Uden mandat* og i filmen *Vores mand i Amerika*.

”Danmark og Grønland kunne ikke sætte sig op imod hvad USA så som vitale interesser. Så i Kauffmanns perspektiv gjaldt det om at få så meget som muligt ud af det og samtidig dæmme op for USA's civile interesse for Grønland. Så han slog en handel af med USA. Da aftalen skulle udmøntes, blev det afgørende for både Kauffmann og de grønlandske landsråd at holde USA's baser og militær adskilt fra det civile liv i Grønland.” Bo Lidegaard i interview Altinget.dk

”Hver gang der sker noget i det dansk-grønlandske forhold eller i det dansk-amerikanske forhold, så er det i virkeligheden alle tre aktører, der bliver berørt og skal tænkes ind. Der bliver taget et trin, som påvirker de to andre. Og det er svært at være tre til en tango.” Bo Lidegaard i interview i Altinget.dk

Bo Lidegaard: *Uden mandat: en biografi om Henrik Kaufmann*. Gyldendal, 2020. 560 s.

Vores mand i Amerika. Spillefilm, Danmark, 2020. Instruktion: Christina Rosendahl. Henrik Kaufmann spilles af Ulrich Thomsen. Spilletid: 110 min.

Nu er Foreningen Norden i Grønland reetableret!

Landsforeningen har sendt os en glædelig nyhed:

”Langt om længe har en række, endda yngre, ildsjæle samlet handsken op, hvor den har ligget siden 2003. Irene Jeppson er formand for en fuldtallig bestyrelse, som er i fuld gang med medlemshvervning og planlægning af aktiviteter – bakket op af Nordens Institut i Grønland.

Foreningen Norden i Danmark glæder sig over genåbningen af foreningen i Grønland, hvor den har ligget stille siden 2003, og vi bringer i juniudgaven af magasinet Nordiske et længere interview med den nye foreningsleder.”

Dødsfald

Vi har desværre mistet to af vore medlemmer i foråret.

Lisbeth Frimodt, Humlebæk 31. august 1945 - 6. maj 2021

Viggo Carlo Block, Nivå 25. februar 1927 – 2. maj 2021

Helene Schjerfbeck (1862-1946)

Helene Schjerfbeck var en svensk-finsk kunstmaler. I dag er hun en meget anerkendt kunstner, hvis værker bliver udstillet i mange lande – også her i Danmark.

Her i 2021 er der kommet en biografisk spillefilm om hende – *Helene*. Den kan downloades af streameas fra Grands Hjemmebio mod betaling og kan stærkt anbefales.

Filmen foregår i 1915, hvor Helene bor med sin mor ude på landet og er blevet glemt af offentligheden. Men en kunsthandler dukker op med et tilbud om at arrangere en udstilling af hendes 159 værker. Helene er kompromisløs i sin kunst, og det er ikke let at overtale hende til at udstille sine værker. Det store vendepunkt i hendes liv indtræffer, da den unge skovfoged Einar Reuter dukker op. Han er en stor beundrer af hendes kunst og Helene forelsker sig i ham.

Helene. Finland, 2020. 120 min. Instruktion: Antti Jokinen

Sorø

Sorø er i dag en mindre hyggelig provinsby med ca. 8000 indbyggere smukt beliggende i det vestlige Sjælland ved de tre søer Sorø Sø, Pedersborg Sø og Tuelsø.

Byen har en fornem plads i Danmarks historie og helt til i dag har byen med klosterkirke og Akademi en helt særlig status. Så tidligt som 1145 grundlagdes et benediktinerkloster af Absalons far Asser Riig. I 1161 overdrog Absalon det til cistercienser-ordenen og de byggede et nyt kloster og den sore kirke, hvor Absalon blev begravet i år 1201.

Sorø Kolsterkirke blev en meget benyttet gravkirke. De fleste betydende stormandsslægter skænkede eller testamenterede gods og guld imod at blive begravet i kirken. Christoffer II og Valdemar Atterdag hviler her. Dronning Margrethe I blev også begravet her i 1412 men flyttet til Roskilde Domkirke året efter.

Efter reformationen opretter Frederik II en ”besynderlig og bedre skole” i 1586. Christian IV opretter i 1623 et adelsakademi for unge adelsmænd. Den egentlig by tog sin begyndelse med byggeriet af ”De Unge Herrer Hus”, hvor Christian IVs uægte sønner samt andre adelsmænd boede med deres hoffolk. Sorø får sine første privilegier i 1638.

Kendte fra Sorø

Blandt de kendeste er den dansk-norske forfatter Ludvig Holberg (1684-1754), hvis statue af Vilhelm Bissen er placeret i Akademihaven. Ludvig Holberg boede i mange år på Tersløsegaard, der ligger nord for Sorø og han testamenterede Tersløsegaard til Sorø Akademi. Han støttede ideen om et mere moderne og videnskabeligt akademi og rådgav i forbindelse med professoransættelser. B.S. Ingemann er født her og var i en årrække lektor ved Akademiet. Blandt de kendte er også Carsten Hauch og Peter Heise.

Der er også mange kendte soranere – dvs elever på Sorø Akademi og Gymnasium. Bl.a. sangerinden Lulu Ziegler, og forfatterne Herman Bang og Hans Kirk. Hans Kirk var fra Himmerland, men hans forældre sendte ham til Sorø Akademi, for at han dér skulle tage sin studentereksamen. Tiden på akademiet mindes Hans Kirk ikke med glæde. I erindringsnovellerne *Skyggespil* (1953) kan man i novellen *Støvlerne*, læse om hvordan den 13-årige Hans drukner sine støvler i Sorø Sø. Støvlerne havde været hans mors og han var bange for at de andre på skolen skulle opdage, at han gik i damestøvler. Hans Kirk fortæller om et barsk kostskoleliv med mobning og mere eller mindre gale lærere.

Digternes Sorø

Der er også skrevet hyldestdigte til Sorø. Her et af J. Paludan-Müller

*Ak, husker I, hvor det var skønt
at sejle til Parnasset
og under sommerteltet grønt
at tømme venskabsglasset,
og så ved månens klare skin
og aftensang i skyen
på søens kyst at vugges ind
mod lysene i byen*

Parnasset er en natur- og aktivitetspark, der ligger på Sorø søs vestvendte bred